

به نام خدا

حامد اصلانی
دانشجوی رشته حقوق
-درس اصول فقه 1
جزوه جلسه دهم
استاد: حسینی زندآبادی

مفهوم موافق

مفهوم موافق زمانی است که منطوق و مفهوم از نظر مثبت یا منفی بودن (سلب و ایجاب یا نفی و اثبات) با هم یکسان باشند. نام‌های دیگر آن قیاس اولویت و فہوای خطاب است.

مثال‌های مفهوم موافق:

مثال قرآنی: آیات ۲۳ و ۲۴ سوره اسراء که می‌فرماید به پدر و مادر اف نگویید. منطوق این آیه نهی از گفتن اف است. مفهوم آن این است که به طریق اولی نباید به آنها فحش داد، کتک زد یا آنها را به قتل رساند. چون منطوق و مفهوم هر دو منفی هستند مفهوم موافق است و چون کتک زدن بدتر از اف گفتن است، قیاس اولویت نامیده می‌شود.

مثال قانونی اول: ماده ۱۰۴۸ قانون مدنی که می‌گوید جمع بین دو خواهر ممنوع است اگرچه به عقد منقطع باشد. منطوق این ماده ممنوعیت ازدواج همزمان با دو خواهر است. مفهوم موافق آن این است که ازدواج همزمان با سه، چهار یا پنج خواهر هم به طریق اولی ممنوع است.

مثال قانونی دوم: ماده ۹۵۴ قانون مدنی در مورد عقود جایز. استاد ابتدا تفاوت عقد لازم و جایز را بیان کردند. عقد لازم عقدی است که طرفین نمی‌توانند بدون دلیل و مجوز (خيارات) آن را برهم بزنند مانند عقد بیع، ازدواج و اجاره. اما عقد جایز عقدی است که هر زمان بخواهند می‌توانند یک‌طرفه فسخ کنند مانند هبه غیرمعوض و وکالت. تفاوت دیگر این است که عقد جایز با مرگ یکی از طرفین خودبه‌خود منفسخ می‌شود اما عقد لازم خیر. طبق ماده ۹۵۴ عقد جایز با سفاهت (نداشتن عقل معاش) یکی از طرفین منفسخ می‌شود. مفهوم موافق این ماده این است که وقتی سفاهت باعث انفساخ می‌شود، جنون نیز به طریق اولی باعث انفساخ عقد جایز می‌گردد. (مواد ۱۳۱۳، ۱۹۵ و ۱۰۳۶ قانون مدنی نیز به عنوان تمرین برای مفهوم موافق معرفی شدند).

مفهوم مخالف

مفهوم مخالف زمانی است که حکم منطوق و مفهوم از نظر نفی و اثبات با هم متفاوت باشند (یکی مثبت و دیگری منفی).

مثال قانونی: ماده ۲۴ قانون مدنی که می‌گوید هیچ‌کس نمی‌تواند طرق و شوارع عامه و کوچه‌هایی را که آخر آنها مسدود نیست تملک نماید. منطوق این ماده عدم امکان تملک کوچه‌های غیر بن‌بست است (منفی). مفهوم مخالف آن این است که کوچه‌های بن‌بست را می‌توان تملک کرد (مثبت).

انواع مفهوم مخالف شامل ۶ مورد است: مفهوم شرط، مفهوم وصف، مفهوم غایت، مفهوم حصر، مفهوم عدد و مفهوم لقب.

مفهوم شرط

تعریف جمله شرطیه: وابسته بودن و مشروط بودن هر چیز به چیز دیگر است؛ به گونه‌ای که با موجود شدن شرط، جواب آن نیز موجود می‌شود و با منتفی شدن شرط، جواب آن نیز منتفی می‌گردد.

مثال استاد: اگر درس بخوانی قبول می‌شوی. قبولی مشروط به درس خواندن است.

اهمیت جمله شرطیه: یکی از پرکاربردترین جملات در گفتگوهای روزمره و قراردادهای (مثل مبیعه‌نامه و اجاره‌نامه) است.

ارکان جمله شرطیه شامل سه بخش است:

رکن اول: شرط یا مقدم که در ابتدا می‌آید (مانند درس خواندن).

رکن دوم: جواب یا جزا یا تالی که نتیجه شرط است و پشت سر آن می‌آید (مانند قبول شدن).

رکن سوم: ادات شرط که ابزار شرط هستند (مانند اگر، هرگاه، در صورتی که، زمانی که، هنگامی که، مادامی که، مشروط بر اینکه، به شرط اینکه).

موفق باشی هم کلاسی عزیز